[illegible] Bladen 181

VIER BRIEVEN,

GEWISSELD TUSSCHEN

Mr. *JACOBUS SCHELTEMA*

EN

JACOBUS KONING,

OVER DE LAATSTE TEGENSPRAAK VAN HET REGT VAN HAARLEM

OP DE

UITVINDING DER DRUKKUNST.

TE HAARLEM,
BIJ DE WED. A. LOOSJES, Pz.
MDCCCXXIII.

BERIGT.

Aangezocht van verschillende kanten, om deze Brieven *liever uit te geven vóór de viering van het Eeuwfeest, dan dezelve op te houden tot aan de uitgave van het* derde Stuk *mijner* Bijdragen, *heb ik gaarne*

hiertoe, *met toeſtemming van den Heer* SCHELTEMA, *beſloten*.

J. KONING.

Amſterdam, den 16 Junij, 1823.

EER-

EERSTE BRIEF.

SCHELTEMA aan KONING.

Utrecht, den 10 *October* 1822.

HOOGGEACHTE VRIEND!

Met een onbefchrijfelijk genoegen heb ik uit de Couranten gezien, dat de *Regering van Haarlem* befloten heeft, om het eeuwfeest der uitvinding van de Drukkunst in het volgend jaar plegtig te vieren.

Naar mijne gedachten zal dit berigt ook aan U hoogst aangenaam moeten zijn, vermits Gij hierbij door den Burgerftaat, voor wiens eere en regt Gij zoo veel gedaan hebt, het zegel van goedkeuring ziet drukken op uwen arbeid, en, eindelijk, eene openbare erkentenis van uwen ijver en uwe vaderlandsliefde zult erlangen, welke Gij zoowel hebt verdiend en ik en anderen zoo zeer aan U federt lang hebben toegewenscht.

Mij

Mij verheugde deze tijding vooräl, om dat, wanneer de ſtad *Haarlem* openlijk tot handhaving van haar regt optreedt, alsdan aan *alle* kwestiën en tegenbedenkingen een einde zal kunnen worden gemaakt en de zaak als geheel *voldongen* en *afgedaan* beſchouwd.

Het bij herhaling zien en hooren van die *bedenkingen* en *bezwaren*, heeft bij mij van tijd tot tijd verſchillende overwegingen veroorzaakt.

Hoe langer hoe meer ben ik overtuigd geworden, dat alle die tegenſpraak bijna alleen komt van den kant van één beroemd man, die invloed heeft op de meening en begrippen van anderen, en dat deze tegenſpraak, in weêrwil van alle mogelijke opheldering, alsnog blijft voortduren.

Kort na mijne verhuizing herwaards werd ik door twee bekwame jongelingen geraadpleegd, aangaande zulke tegenbedenkingen, welke zij uit den mond van den Heer Mr. C. VAN HULTHEM, te *Brusſel*, hadden opgeteekend, en welke aan hen waren voorgedragen, als van zoo veel gewigt, dat hij daarom het regt van *Haarlem* nog niet konde erkennen. Het viel mij gemakkelijk om hen naar begeerte in te lichten, vermits alle deze bezwaren reeds door U waren opgelost.

Later heb ik gezien, dat onze vriend VAN KAMPEN, in zijn, in vele opzigten, voortreffelijk werk: *De Beknopte Geſchiedenis der Letteren en Wetenſchappen in de Nederlanden*, (D. I. blz. 32)., melding heeft gemaakt van vier bedenkingen van denzelfden geachten *Brusſelſchen Geleerden*, en wel in zulker

voe-

voegen, als of dezelve nog opmerking verdienen en vereïfchen.

Ik heb veel over dit berigt, en de andere blijken van fchroomvalligheid bij dien Heer in het aannemen van het geen door U is betoogd en bewezen, nagedacht, en hoe meer dit alles is overwogen, zoo veel te meer werd ik overtuigd van het belang, dat men den taak eens met ernst moest opvatten, om hem en zijne volgelingen, indien ze er mogten zijn, te overtuigen, ten minften *ad terminos non loqui* — tot zwijgen — te brengen.

Ik voedde in het eerst het voornemen, om zelf de pen op te nemen en eenen brief aan den Heer VAN HULTHEM te fchrijven, op den naam van ADRIANUS JUNIUS REDIVIVUS, en bij die gelegenheid eens te ontwikkelen, tot welken onzin men vervallen moet, wanneer men wil veronderftellen, dat JUNIUS zijn geheel berigt aangaande het regt van *Haarlem* heeft verdicht en verzonnen.

De bouwftoffen zouden mij als het ware toeftromen, indien ik de zaak in het hart wilde aantasten; dan, daar Gij de man zijt, dien men als den voornaamften handhaver van het regt van *Haarlem* moet vereeren en Gij deze zaak voor uwe rekening hebt genomen, en daartoe allezins beftand zijt, heb ik gemeend, mijne zeis niet in uw koorn te moeten flaan.

Het komt mij thans, bij het vernemen van het blijde berigt der aanftaande feestviering, als volftrekt noodzakelijk voor, dat er nu nog iets gedaan werde.

De meest gewigtige bedenkingen van den Heer VAN HULTHEM zijn thans door den Heer VAN KAMPEN bekend gemaakt, en Gij zijt als het ware uitgedaagd, om uwe leere tegen die bedenkingen te verdedigen. Gij kunt, dunkt mij, nu niet ſtilzitten. — In allen gevalle zult Gij, mijnes inziens, wel doen, met aan onze Landgenooten mede te deelen, wat er tusſchen de Haarlemſche Maatſchappij en den Heer VAN HULTHEM en tusſchen U beiden over uwe *Verhandeling* is voorgevallen, en dat Gij dan vervolgens *alle* zijne bedenkingen, voor zoo veel hij dezelve aan U heeft geopenbaard, een voor een opvat en beantwoord, en hem dan afvraagt, of hij voldaan is over de bekomene ophelderingen, en zoo neen, dat Gij zijn Ed. uitdaagt, om zijne tegenbedenkingen in het licht te geven, en alzoo met U voor de geleerde wereld in het ſtrijdperk te treden. Mij dunkt dan zal men hout ſnijden en aan die geſtadige cavillatiën en opkrabbingen een einde zien.

Het komt mij van te meer belang voor, dat de Heer VAN HULTHEM beleefdelijk wordt aangeſproken, om dat de Franſche Geleerden nog zoo ſchermen met *zijn* gezag.

De Heer RENOUARD zegt wel: „dat het meerendeel van de Hollandſche Geleerden de fabel van „KOSTER gering ſchatten;" maar waar zijn dan die andere Geleerden? Zoo veel ik heb kunnen bemerken, is de Heer VAN HULTHEM onder de Nederlandſche Geleerden de eenigſte, die zich tegen de ſlotſom in uw werk heeft verklaard. Verzoek ook de anderen, om voor den dag te komen; komt er nie-

niemand, dan zal men aan den Heer RENOUARD berigt kunnen geven, dat de tegenſpraak ophoudt. Die Geleerde heeft getoond te kunnen onderzoeken en te durven twijfelen en denken. Hij, die op daadzaken afgaat, zal, dunkt mij, wel te *overtuigen* zijn, en alsdan zal hij zeker van deze overtuiging verklaring geven.

Hebt Gij lust, om over het geen *na* het verſchijnen van uwe *Verhandeling* tegen uwe leer is aangevoerd, eenige brieven met mij te wisſelen, dan zal ik mij gaarne daartoe laten vinden, en misſchien is het onderwerp voor zulk eene briefwisſeling beter berekend, dan voor eene opzettelijke behandeling. Erlangt die briefwisſeling dan een genoegzaam gewicht in uwe oogen, alsdan zoudt Gij die brieven in het *derde* ſtuk van uwe *Bijdragen* kunnen plaatſen.

Hoe uw oordeel ook zijn moge over deze aanvrage en voorſtel; het zal ten allen tijde aan mij een aangenaam gevoel verſchaffen, U van mijne zucht voor de eer uwer pogingen op nieuw te hebben doen blijken.

Ik wenschte zoo gaarne, dat Gij bij het aangekondigde Jubilé der uitvinding van de Drukkunst — *het feest van licht en waarheid* — zoo wel als de overwinnaar van de nieuwe als van de oude tegenſtrevers der eere van KOSTER en van *Haarlem* zult kunnen optreden.

Ontvang bij dezen de betuiging en de verzekering der hoogachting, waarmede ik ben, enz.

TWEEDE BRIEF.

KONING aan SCHELTEMA.

Amſterdam, den 18 *December* 1822.

Dat het berigt aangaande het beſluit der ſtedelijke Regering van *Haarlem*, tot het plegtig vieren van het eeuwfeest der uitvinding van de Drukkunst te *Haarlem* mij niet minder dan U heeft verheugd, zal ik voor U, mijn Vriend, niet behoeven te verbergen.

Ik wenschte wel, dat ik, aangaande het voorſtel in uwen brief gedaan, met een even ongemengd genoegen antwoorden konde.

Het is niet dat ik eenigzins aarſel, om aan uw voorſtel te voldoen en uwen brief te beantwoorden, om dat deszelfs inhoud, of wel de zaak daarin behandeld, mij van te weinig belang voorkomt: het tegendeel is waar. De handhaving van den roem van KOSTER, als uitvinder der Boekdrukkunst, is en

en blijft voor mij een punt van het grootste gewigt; ik heb dit genoeg getoond en zal dit bij elke gelegenheid en dus ook bij deze blijven betoonen.

Doch — en zie daar de reden van mijne huivevering — *tegen wien* en *om welken reden* moet ik, naar uw oordeel, te velde trekken!

Tegen de volstrekt *ongeloovigen*, die voor geene overtuiging vatbaar zijn, maar hunne eenmaal opgevatte beschouwing en beoordeeling der zaak zoo vast en onveranderlijk aankleven, als of het een geloofsartikel ware? ....

Of is het tegen de Redacteurs der *Galerie des Contemporains* of die der *Biographie Universelle?...* O ja! ik heb achting genoeg voor de kunde van deze schrijvers, dat ik het voor mij eene vereerende taak zoude rekenen, stoffe te vinden, om met hun over onze verschillende gevoelens te dezen op eene kordate, rondborstige en bescheidene wijze in het strijdperk te treden; alleen niet over *oude* en reeds zoo dikwerf uit den weg geruimde bedenkingen. Ik heb, zoowel in de voorrede voor mijne *Verhandeling*, als in die voor het eerste stuk der *Bijdragen* tot dezelve, daartoe elk en een ieder uitgenoodigd en aangemoedigd (*). Ik heb voorts de mij, ingevolge die uitnoodiging, ter kennis gekomene *bedenkingen* onderzocht en wederlegd, waarvan dezelfde *Bijdragen* (†) ten bewijze strek-

(*) Zie ook de *Recensent der Recensenten* voor 1819, N°. 12, blz. 521.

(†) 1ste Stuk, blz. 124—138; 2de Stuk, blz. 149—154.

ſtrekken; en ik verklaar mij bij voortduring bereid en genegen te zijn, de nog gemaakt wordende NIEUWE *bedenkingen*, indien ze er zijn, zoo veel in mijn vermogen is, te beantwoorden. Alleen vorder ik eene beſcheidene voordragt, waartoe ik mij, even als in mijne *Verhandeling* en *Bijdragen*, van mijne zijde verbindt. Oude, of niet met redenen omkleede, en nog veel meer perſonele, hatelijke of onbeſcheidene aanvallen acht ik mij en der zaak, welke ik voorſta, onwaardig,

Doch dit is hier geenszins het geval. Ik heb bij de bedoelde ſchrijvers geene *nieuwe* of andere, dan reeds voor lang door mij of anderen wederlegde bedenkingen tegen mijne *Verhandeling*, gevonden, veelmin dezelve door eenig argument of bewijs geſtaafd gezien.

Ik wil, om U hiervan te overtuigen, de opgenoemde ſchrijvers kortelijk doorloopen, en dan aan uwe beſliſſing overlaten, of wel het door hun ter nedergeſtelde genoegzame ſtoffe oplevert tot een nieuw onderzoek en dadelijke tegenſpraak.

Met de *Galerie des Contemporains* beginnende, zoo vinde ik daarin (T. VI, p. 45,) alleen de bedenking, dat LAURENS JANSZOON niet als *Koster* gevonden wordt in de Registers der Groote Kerk te *Haarlem*. — Het affirmatieve hiervan was ondertusſchen reeds vroeger aangetoond in mijne *Bijdragen*, 1ſte Stuk, blz. 24—26; vervolgens herhaald in het *Avertisſement* van den Heer VAN MARUM, Secretaris van de Hollandſche Maatſchappij der Wetenſchappen te *Haarlem*, voor de Franſche vertaling mijner Verhandeling;

ling; en het is zelfs door den Redacteur van de *Recensent ook der Recensenten* (*), die de verdediging van den steller van het bewust Artikel in de *Galerie des Contemporains* tegen uwe *Lettre* had opgevat, als zoo afdoende beschouwd: „ dat hij zich verzekerd „ hield, dat de Schrijvers der *Biographie* billijk „ genoeg zouden zijn, om in een Supplément van „ hun werk, regt te doen aan de nieuwe toelichtin- „ gen van den Heer KONING.”

De Schrijvers van de *Biographie Universelle* opperen, onder de Artikels *Jean Laurent Coster* (T. 10, p. 58) en *Gerard Meerman* (T. 28, p. 105), eenige meerdere bedenkingen, doch die allen insgelijks door mij zijn wederlegd; als: (*a*) dat geen ander dan JUNIUS van KOSTER en zijne uitvinding gesproken zoude hebben, en dat hij het alleen van hooren zeggen heeft, — in mijne *Verhandeling*, blz. 271, 274, 326—354; — (*b*) dat ERASMUS van de aanspraak van *Haarlem* niet onkundig zal zijn geweest, — in die *Verhandeling*, blz. 438, 439; — (*c*) dat KOSTER niet door VAN MANDER is vermeld in zijn *Schilderboek*, — in dezelfde *Verhandeling*, blz. 355—367; — en (*d*) dat het systhema van MEERMAN zoude worden wederlegd door het ontdekken van zeker gedrukt werk, in het bezit van den Heer RENOUARD te *Parijs*, en in diens *Catalogus*, T. II, p. 152—158 vermeld, — in mijne *Bijdragen*, 2de Stuk, blz. 143—145, *Letterbode*, N°. 45, van 29 September 1818, blz. 226—230, en in de *Fran-*

(*) Voor 1819, N°. 10, blz. 513 en 518.

Fransche vertaling mijner *Verhandeling*, blz. 84, in de noot.

Meerdere wezenlijke bedenkingen heb ik uit deze Schrijvers niet kunnen opzamelen. Alle, hoe menigmalen herhaald en wederlegd, zijn in mijne *Verhandeling* of *Bijdragen* opgenomen, op nieuw onderzocht en uit den weg geruimd. Die *Verhandeling* en *Bijdragen* zijn in druk verschenen en algemeen verkrijgbaar gesteld. Hebben de Schrijvers der *Galerie* of der *Biographie* dezelve niet of met geene genoegzame opmerkzaamheid gelezen, dit is buiten mijne schuld; doch dit kan mij de verpligting niet opleggen, om telken reize, wanneer het dezen of genen Schrijver mogt gelusten, met *oude* en *wederlegde* bedenkingen wederom voor den dag te komen, deswege op nieuw de pen op te vatten; deze taak toch zoude zoo wel voor mij, als voor het publiek, lastig en vervelend zijn; terwijl ik voorts vertrouw, dat de hechte gronden en bewijzen in mijne *Verhandeling* en *Bijdragen* gelegd en aangevoerd, voor den onpartijdigen wel genoegzaam zullen zijn, om de uitdrukkingen: *histoire romanesque*, *mauvaise cause*, *fable tout ce qu'il dit de Coster*, en wat des meer zij, waarmede men zich als nog veroorloofd de aanspraak van *Haarlem* en KOSTER te bestempelen, als ten eenemale ongepast, te veroordeelen.

Evenmin acht ik het noodig, mij in te laten in eene nieuwe wederlegging der *vier* bedenkingen, door onzen Vriend VAN KAMPEN opgeteekend uit den mond van *een' geacht' Brusselsch' Geleerden*.

Ik

Ik deel echter die bedenkingen, in den form van een *noot* ingerigt, hier gaarne mede. Dus luiden ze: „ 1.) Men vindt wel van een' LAURENS JANSZ., „ maar geenszins van deszelfs ambt of naam van „ *Koster*, in oude gelijktijdige Schrijvers gewag ge- „ maakt. 2.) In 1436 voerde reeds GUTTENBERG „ te *Straatsburg* een regtsgeding over de door hem „ uitgevondene Letters en Drukpers, terwijl, vol- „ gens *Haarlem*, de knecht van KOSTER de eersten „ niet voor 1439 en 1440 ontvreemd heeft. 3.) Bij „ de inhuldiging van FILIPS II. als Erfvorst in 1549 „ (waarvan men in de Bibliotheek van *Bourgondië*, „ te *Brussel* nog eene zeldzame en merkwaardige „ beschrijving in het *Spaansch* door een *Spanjaard* „ vindt,) praalde iedere stad met hare beroemdste „ burgers en merkwaardigheden, zoo als *Rotterdam* „ met zijnen ERASMUS, enz., waarom dan *Haarlem*, „ zelf met geen enkel woord, met zijnen KOSTER? „ 4.) CORNELIS de Boekbinder, KOSTER's meester- „ knecht, was bij deszelfs overlijden in 1440 toch „ wel 25 (of stellen wij slechts 20) jaren oud; dus „ in 1512, ten tijde der *geboorte* van TALESIUS, „ den Burgemeester van *Haarlem*, van wien JUNIUS „ zijne berigten had, 92 jaren oud, en zou dus „ 107 jaren moeten bereikt hebben, indien TALESIUS „ ook reeds op zijn 15de jaar die berigten van hem „ gehoord had."

Met genoegen voldoe ik aan uw verlangen, door aan u te melden, wat er bij de Maatschappij te *Haarlem* met den Heer VAN HULTHEM en tusschen ons beiden is voorgevallen.

Gij

Gij weet het, dat Hij beroemd is als Letterkundige, en voornamelijk als zeer ervaren in het kennen en beoordeelen van *oude gedrukte werken*, van welke een groot aantal in zijne kostbare Bibliotheek te *Gent* worden gevonden. Lid zijnde van de Haarlemſche Maatſchappij, had hij zijne begeerte te kennen gegeven, het handſchrift mijner verhandeling voor de uitſpraak der Maatſchappij te zien.

Heeren Directeuren, bij wien het alleen om licht en waarheid te doen was, wetende, dat de Heer VAN HULTHEM zich meer voor *Mentz* dan voor *Haarlem* had verklaard, ſtonden niet alleen het verzoek geredelijk toe, maar noodigden denzelven op het vriendelijkſte uit, om *zijne* bedenkingen over dit ſtuk in te leveren. De Heer VAN HULTHEM heeft echter niet alleen geene bedenkingen ingegeven, maar hij heeft ten dage der uitſpraak, in de algemeene Vergadering, als Lid, voor de bekroning geſtemd.

Toen ik hem naderhand, op aanzoek van den waardigen Hoogleeraar TE WATER, bij eenen brief, op het meest dringende aanzocht tot het opgeven zijner bedenkingen, van welke onder de hand zoo veel ophef werd gemaakt, ten einde die voor het afdrukken mijner *verhandeling*, waarmede men begonnen was, te onderzoeken, heb ik ook niets van zijne hand ontvangen. Eenige dagen later had ik het genoegen hem perſoonlijk te ontmoeten; toen gelukte het mij wel eenige aanmerkingen uit zijnen mond te vernemen, die ik dadelijk na zijn vertrek opteekende en met mijne *verhandeling* vergeleek;

doch

doch allen werden als in dezelve opgenomen en wederlegd bevonden. Ik heb die aanteekeningen bewaard, en ben alzoo in ſtaat om dezelve, wanneer zulks ter overtuiging van u of anderen noodig mogt bevonden worden, mede te deelen.

Sints dien tijd heb ik van dezen, ook bij mij geachten, Geleerde niets meer met betrekking tot dit punt vernomen. Wel was het mij bekend, dat hij bij aanhoudenheid aan dezen en genen mondeling bleef verhalen, dat er *vele bedenkingen* tegen de zaak van *Haarlem* waren aan te voeren, en dat hij bij die gelegenheid dan ook wel van een of meer der door hem geopperde bedenkingen gewaagde; doch het bleef bij mondelinge berigten; er verſcheen geen geſchrift van zijne hand, waar naar ik, ik beken het, aanhoudend verlangde; alles bleef bij de oude en reeds voor lang bekende en wederlegde aanmerkingen, welke alzoo van mijne zijde geene nieuwe wederſpraak vorderden; tot dat eindelijk het viertal dezer bedenkingen in het aangehaalde werk van VAN KAMPEN werden opgenomen en alzoo aan onze Landgenooten bekend gemaakt.

Ik erkende dadelijk, ook zonder de bijvoeging en omſchrijving van den Heer VAN KAMPEN, den Autheur dezer bedenkingen. Ze behoorden tot die, welke ik uit zijnen mond had vernomen, en waarvan ik zoo even gewaagde. Het bevreemde mij dus wel niet, deze bedenkingen in het licht te zien verſchijnen; maar het verwonderde mij ten hoogſte, dat de anders zoo naauwkeurige en onderzoeklievende VAN KAMPEN, hoe zeer ſtellig behoorende tot de

 voor-

voorſtanders van de zaak van *Haarlem* en KOSTER, er toe gekomen was, om in het jaar 1821 bedenkingen over te nemen en als *nieuw* voor te dragen, welke, zoo niet reeds vroeger, althans ſints de jaren 1816 tot 1820 in mijne *Verhandeling* en *Bijdragen* waren wederlegd geworden. Wat wonder derhalve, dat ik mij ongehouden achtte, ja, het als volſtrekt onnoodig oordeelde, op nieuw over deze bedenkingen opzettelijk te ſchrijven; mijne *Verhandeling* en *Bijdragen* toch zijn in ieders handen, en daarin worden deze bedenkingen beantwoord.

Immers de *eerſte* bedenking wordt volkomen weggenomen door de bewijzen, in mijne *Bijdragen*, 1ſte Stuk, blz. 24—26, aangevoerd; — de *tweede* vind hare wederlegging in het geen ik in dezelfde *Bijdragen*, blz. 130—133, heb ter nedergeſteld; (*) de

(*) Het zij mij, op mijne beurt, ook eens vergund, met betrekking tot dit punt, aan de voorſtanders van *Mentz* eene vraag ter beantwoording voor te ſtellen, deze namelijk: indien het, volgens hunne meening, eene waarheid is, dat GUTTENBERG in 1436 niet alleen van eene *pers*, maar ook reeds van *letters* voorzien is geweest, hoe is het dan mogelijk, of hoe laat het zich voldoende verklaren, dat niet vroeger, dan bijna twintig jaren daarna (1455) de eerſte vrucht van zijnen arbeid het licht heeft gezien? — Men kan deze vraag alleen daarmede beantwoorden, door te erkennen, dat de Procesſtukken van *Straatsburg* van 1436 tot 1439 over niets anders of meerder, dan over eene pers, ter vervaardiging van *Xylographiſche voortbrengſelen* handelen. (Vergelijk mijne *Verhandeling*, blz. 260—271).

de *derde* wordt opgelost door het verhaal van JAN VAN ZUREN, *over de vinding der eerste Boekdrukkunst*, en wel bepaaldelijk door deze zijne woorden: „ *lange jaren heeft men haar* (de Boekdrukkunst) „ *hier* (te *Haarlem*) *binnen de muren eener bij-* „ *zondere woning besloten gehouden.*" (Zie *Verhandeling*, blz. 321); — terwijl, eindelijk, de *vierde* volkomen is uit den weg geruimd door het aangevoerd *bewijs* wegens het *sterfjaar* van CORNELIS DE BOEKBINDER in het jaar 1522, in welk jaar TALESIUS (die op den 12 Januarij 1505 was geboren) den ouderdom van *zeventien* jaren had bereikt, en die alzoo in waarheid een tijdgenoot van dezen CORNELIS is geweest.

Bij het lezen dezer vierde of laatste bedenking beklaagde ik mij over de belangrijke onnaauwkeurigheid, welke in dezelve plaats vindt. Men noemt, namelijk daarin, vooreerst CORNELIS DE BOEKBINDER KOSTER'S MEESTERKNECHT, terwijl hij niets meer dan deszelfs *leerling* is geweest; en geeft, in de tweede plaats, het jaar 1512 als dat der geboorte van TALESIUS op, daar hij reeds zeven jaren vroeger, te weten in 1505, het levenslicht aanschouwde. Beide deze punten zijn met betrekking tot het verhaal van JUNIUS van het grootste gewigt.

Doch ik stap van dit onderwerp af, en ben, als altijd, enz.

DERDE BRIEF.

SCHELTEMA aan KONING.

Utrecht, den 3 *Februarij* 1823.

Merk de vertraging der beantwoording van uwen brief niet aan, als eene vermindering van mijne zucht voor het goed regt van *Haarlem* en voor uwen naam. Door overmaat van werk kwam er eenig uitſtel; dan, nu er van de feestviering allengskens iets meer bekend wordt, nu ontvlamt ook bij mij de lust, en ik neem met genoegen de pen op, om eens met U over het bewuste onderwerp breedvoerig te handelen.

Thans zal ik uw antwoord nagaan en zulke punten daaruit opnemen, welke mij voorkomen eene nadere behandeling te vereiſchen.

Het bedienen van het *Kosterſchap* door LAURENS JANSZOON hebt Gij thans uit de registers voldoende bewezen; dan, al ware zulks niet gedaan, zoude dit

dit dan iets kunnen afdoen? Hadden JUNIUS en anderen het aanzien van KOSTER willen verheffen, dan zouden zij veel meer omflag gemaakt hebben met zijne betrekkingen tot den huize *Brederode*, welks leden, destijds vooräl, daar zij hunnen hoofdzetel hadden op het huis te *Kleef* om en te *Haarlem*, in groot aanzien waren. De Heer MEERMAN heeft, door het bijbrengen van het Schepens-zegel van LAURENS JANSZOON, bewijs voor deze betrekkingen aangevoerd. Dit zegel draagt wel het teeken van Bastaardij, te weten de fchuinfche band of ftreep over hetzelve, maar men weet voldoende, dat zulks in die tijden geenszins eenige fchande bijbragt.

Het kwam mij onlangs voor, dat de leden van eenen bastaard-tak der *Brederodes* den toenaam van COSTER voerdde (men zie TE WATER, *verbond der Edelen*, D. IV, blz. 47 en volg.); doch of onze LAURENS JANSZOON tot dien tak behoorde beflis ik geenszins; en zal evenmin onderzoeken, of onze LAURENS tot de familie BREDERODE of VAN DER DUIN gebragt kan worden; tot welke laatfte meening het zegel met de lambel op de borst van den leeuw, en niet boven denzelven, eenige aanleiding geeft.

Van meer belang komt het mij voor, dat de betrekkingen tot den huize *Brèderode* aan LAURENS JANSZOON waarfchijnlijk meer na- dan voordeel hebben aangebragt, vooräl in den avond van zijn leven. Gij hebt opgefpoord, dat LAURENS JANSZOON tot de Hoekfchen behoorde, en een werklijk aandeel genomen heeft in de burgertwisten van dien tijd. Toen Hertog PHILIPS VAN BOURGONDIËN tot Graaf

van *Holland*, in plaats van Vrouw JACOBA, was gehuldigd, en de Kabeljaauwſchen de bovenhand hadden bekomen, moesten de Hoekſchen, en vooral zij, die tot den huize *Brederode* (het aanzienlijkſte der Hoekſchen) behoorden, zich ſtil houden; en hierdoor kwam er misſchien eene reden te meer, dat er van zijne uitvindingen en werkzaamheid, ten minſten van den jare 1433 tot 1439 geen gerucht werd gemaakt, en dat zijne ſtadgenooten zijne verdienſten miskenden. Hoe vele verdienſten zijn er, uit factiehaat, verzwegen en onbekend gebleven!

De *andere* punten, tegen welke men op nieuw bedenkingen heeft aangevoerd, hoezeer dezelve reeds door U vroeger waren ontzenuwd en beantwoord, zal ik geenszins op nieuw ophalen.

Het bij mij vroeger opgevat en reeds aan U medegedeeld plan, om in den naam van JUNIUS op te treden, arrideert mij hoe langer hoe meer. Zijne tegenſtrevers maken van hem een man van een verbazend groot vermogen. Hoe zoude het hem mogelijk geweest zijn, alle die *dadelijke* bewijzen in de wereld te helpen, en zoo vele wijze en moedige mannen vóór, met en na hem naar zijn welgevallen te doen ſpreken? Veel lust zoude ik er nog aan hebben om dit eens kort en krasch ten papiere te brengen, en dan die magtſpreuken: *Histoire romanesque*, *mauvaise cause*, *fable tout ce qu'il dit de* COSTER, en wat dies meer zij, naar eisch uit te luchten. Wanneer men alzoo de tegenſtrijdigheid en het nietige van de door hun zelven aangevoerde

rede-

redeneringen aan het licht bragt, dan geloof ik zeker, dat zij er zelf om zouden moeten lagchen.

Ik geef het wel aan U toe, dat de vier punten door den Heer VAN KAMPEN als het gecondenſeerd extract van alle de tegenbedenkingen van den Heer VAN HULTHEM opgegeven, reeds door U voldoende zijn beantwoord; doch Gij zult, naar mijn inzien, dezen aangaande nog wel iets meer kunnen zeggen, vooral over het *tweede*, *derde* en *vierde* punt.

Aangaande de proefnemingen door GUTTENBERG genomen, vóór dat de diefſtal te *Haarlem* op Kersnacht 1439 begaan is, komt mij de opvatting op blz. 32 van mijn *berigt* en *beoordeeling* gegeven (*), geſtadig van meer belang voor. Neemt men zulks aan, dan wordt alles helder, en de zaken van *Haarlem* en *Mentz* zijn bijeen gebragt.

Over het *derde* punt, te weten: dat de Haarlemmers

(*) In het *Geſchied- en Letterkundig Mengelwerk*, II St. blz. 208. Deze opvatting is als volgt: KONING heeft het hoogstwaarſchijnlijk gemaakt, dat de dief een' broeder was van GUTTENBERG van *Straatsburg*. Toen de eerſte te *Haarlem* bij KOSTER werkte, zal hij waarſchijnlijk hiervan aan den laatſten wel iets hebben overgeſchreven. Deze hierdoor opgewekt, nam toen proeven en ging tobben met eene pers. Toen hij daarmede niet klaar konde geraken, werd de broeder te *Haarlem* aangemoedigd, om over te komen met alles wat dienen konde, en toen men daarna alzoo klaar was geraakt, is er door GUTTENBERG de compagnieſchap geſloten met FAUST of FUST, een rijk en ondernemend man, te *Mentz*, en geenszins kiesch in de middelen.

mers bij de inhaling van FILIPS II als den Erfvorst, in den jare 1549, geene vertooning hebben gemaakt met hunnen LAURENS KOSTER, gelijk de Rotterdammers met hunnen ERASMUS, is meer te zeggen, en Gij zult die vragers kostelijk kunnen bedeelen.

Ik meen ergens gelezen te hebben, dat die van *Utrecht* bij dezelfde gelegenheid het beeld van MERCURIUS op de *Neude* hadden opgerigt, en dat dit beeld aan den Prins een compliment heeft gemaakt. Men zoude nu met een gelijk regt kunnen zeggen: nu het niet blijkt, dat de Utrechtſchen zich, bij deze gelegenheid, op hunnen meest vermaarden burger hebben verheft, den eenigſten Nederlander die op den Pauſelijken troon is geklommen, den leermeester van des Prinſen vader — nu mag, nu moet men twijfelen, of er wel ooit een ADRIAAN FLORISZOON of een Paus ADRIAAN VI beſtaan heeft. Eene fraaije redenering voorwaar!

Ik durf nog verder gaan: was er een lid der ſtedelijke Regering te *Haarlem* in den jare 1549 geweest, die eenigen pronk met LAURENS KOSTER, als uitvinder der drukkunst, had voorgedragen, waarſchijnlijk dunkt mij zoude er wel een wijzer man geweest zijn, die gevraagd zoude hebben: „zal „dit wel aangenaam zijn aan den Vorst en die van „zijnen Rade?” Mij dunkt het ten minste, dat zij hun hof ſlecht zouden gemaakt hebben, door voor het oog van den achterdochtigen FILIPS den aandacht te vestigen op den man, wiens uitvinding de hervorming had voorbereid en aan de Kerkelijke en Burgerlijke overheerſching de gevoeligſte knak had

toe-

toegebragt en nog meer tegenſtand deed te gemoete zien.

Ik wenschte wel, dat men de beſchrijving dier inhaling eens bekomen konde, dan zoude men waarſchijnlijk nog wel meer argumenten ter ontzenuwing kunnen vinden; het boek is in de Bibliotheek van *Bourgondiën* te *Bruſſel*. Zoudt Gij het niet van daar kunnen bekomen?

In allen gevalle is het dunkt mij geene concludente redeneerwijze, dat de Haarlemmers iets moesten doen, om dat de Rotterdammers iets gedaan hadden.

En hoe veel zoude er bovendien nog tegen aan te voeren zijn uit de algemeen erkende zedigheid van het volkskarakter, vermits de Hollander zich doorgaans te weinig aanmatigt; en wel ſpeciaal over de Haarlemmers, die voor VAN ZUREN, KOORNHERT en JUNIUS in dezen zulk eene groote onverſchilligheid hebben doen blijken.

Op het allermeest is het een negatief argument, hetwelk tegen zoo vele poſitieve niets afdoet.

Het *vierde* punt: dat JUNIUS niets aangaande het gebeurde in 1439 uit de tweede hand in 1568 zoude hebben kunnen weten, hebt Gij door de opgave der ſterf- en geboorte-jaren van CORNELIS DE BOEKBINDER en van QUIRYN TALESIUS, genoegzaam ontwikkeld.

Bij het nadenken hier over is het mij voor den geest gekomen, dat ik zelf uit de tweede hand van een ooggetuige en deelgenoot iets met zekerheid weet, hetwelk in den jare 1672 te *Franeker* is voorgevallen, hoe zeer ik het nergens geboekt heb

 ge-

gevonden. De aanſpraak en het gebed van D°. B. BEKKER, bij het uittrekken van den derden man uit de Burgerij aldaar, ten tijde van den nood des vaderlands, door BARENDJE VAN GALEN, had zulk een gewenscht gevolg, dat er drie en twintig Burgers vrijwillig medegingen, *boven* het getal der lotelingen. Dit is nu 150 jaren geleden; in het andere geval was ſlechts een verloop van 129 jaren. Ik hoop dit eens meer te ontrafelen, wanneer ik mijne redevoeringen over BALTHASAR BEKKER tot eene *levensbeſchrijving* verwerkt, bij mijn *Mengelwerk* uitgeef.

Het heeft mij veel genoegen gegeven van eens in het breede door U geinformeerd te worden van het geen door de Haarlemſche Maatſchappij en U is gedaan, om den Heer VAN HULTHEM te bewegen met zijne tegenbedenkingen voor den dag te komen.

Een ieder dunkt mij zal nu kunnen zien en moeten overtuigd worden, dat het bij de Maatſchappij en bij U alleen om de waarheid is te doen geweest, en dat men hem de maat heeft vol gemeeten; ook dat hij gelegenheid te over gehad heeft, om *zijne* meening te doen gelden, indien hij dezelve met genoegzaam bewijs had kunnen ſtaven. Het komt mij nu in het geheel niet meer als noodig voor, dat Gij alle de uit zijnen mond opgeteekende punten meer bekend maakt en beantwoordt; het extract, het *gewigtigſte* is aan en door den Heer VAN KAMPEN opgegeven, en dit is ook al op niets uitgekomen of geheel opgelost. Het pleit dunkt mij is nu geheel voldongen.

Ik

Ik raad U derhalve thans, om geene uitdaging of uitnoodiging aan den Heer VAN HULTHEM of eenigen zijner volgelingen te doen: en was ik in uwe plaats, dan zoude ik, na het geven van het geen Gij, na den druk van het tweede ſtuk, nog gevonden hebt, met het derde ſtuk der *Bijdragen*, den arbeid als geheel geëindigd beſchouwen.

Of Gij deze onze briefwisſeling daarbij wilt mededeelen, laat ik geheel aan U over. Ontvang dit aanbod, gelijk dezen brief, in gunst. Het geſchrevene is ijlings maar met lust ter neder geſteld.

Met de uitboezeming van mijn gevoel, bij de herhaalde naziening van uw werk op nieuw opgewekt, zoude ik uwe zedigheid kwetſen, en ik eindig derhalve dezen Brief met de verzekering der hoogachting, waarmede ik ben, enz.

VIERDE BRIEF.

KONING aan SCHELTEMA.

Amſterdam, *den* 7 *April* 1823.

Gij hebt mij met uwen uitgeſtrekten en belangrijken brief bijzonder verpligt; ik heb het antwoord op denzelven uitgeſteld, vermits ik geen punt wilde voor bijgaan, en als men groote voornemens heeft, wordt uitſtel wel eens afſtel.

Ik bedank U voor de gegevene inlichtingen uit het werk van Profesſor TE WATER. Het komt mij ook twijfelachtig voor, of onze LAURENS JANSZOON wel zoude te brengen zijn tot den tak der *bastaard-Brederode's*, van welke aldaar de volglijst wordt gevonden; ik geloof veel eer met den Heer MEERMAN, dat hij behoort tot het geſlacht van VAN DER DUIN, bij hetwelk de namen van LAURENS en JAN in de veertiende eeuw gevonden worden. Ik ſtem het met U in, dat dit alles van minder belang is,

dan

dan uwe opmerkingen aangaande den Burgerſtaat te *Haarlem* in het laatst van zijn leven, toen de Hoekſchen het onderſpit delfden en zich ſtil moesten houden. Ik had hierop niet gedacht.

Ik weet niet of Gij op dit oogenblik nog ernſtig bedacht zijt, om, in den vorm van een Brief, op den naam van JUNIUS, de ſtellingen onzer tegenſprekers, door het betoog van de tegenſpraak met zich zelven, belagchelijk te maken. Dit weleer door U opgevat voornemen moge op zich zelve goed zijn, doch naar mijn inzien is het thans minder noodig, vermits zij, zoo ver ik weet, volſtrekt geenen ſteun overhouden.

Aangaande het vernuftige van uwe opvatting omtrent de redenen, welke GUTTENBERG bewogen hebben, om den diefſtal door zijnen broeder te laten doen, heb ik mij vroeger reeds uitgelaten.

Alsnu tot het belangrijkſte punt onzer tegenwoordige briefwisſeling zullende overgaan, geloof ik niet dat Gij U het lange uitſtel in de beantwoording van uwen laatſten zult beklagen. Dit uitſtel heeft mij in de gelegenheid geſteld, om het werk van DE ESTRELLA te ontdekken en ten gebruike te bekomen. Ik heb daarin, zoo als Gij reeds vermoedde, meer dan genoegzame ſtoffe gevonden ter *volkomene opheffing* der gemaakte bedenking, dat er bij de inhaling van den Erfvorst FILIPS II te *Haarlem*, in 1549, geene ostentatie was gemaakt met LAURENS KOSTER, waaromtrent Gij, boven en behalve de door U zoo regt

ter

ter ſnede gemaakte opmerkingen, zoo mogelijk, nog eenige ophelderingen uit het werk zelve verlangde. Ik ga U thans den uitſlag mijner onderzoekingen deswege mededeelen.

Op aanwijzing dan van den Heer VAN HULTHEM ontving ik van den Heer VAN WIJN het gedrukt *verhaal der huldigings-reize* van FILIPS II *in de Nederlanden*, in den jare 1549, in het Spaansch beſchreven door J. C. C. DE ESTRELLA (*).

Ik onderzocht dadelijk, of het eene waarheid was, dat (zoo als de *geachte Bruſſelſche Geleerde* met zoo vele woorden had gezegd en opgegeven) „ *bij* „ *de inhuldiging van* FILIPS II *als Erfvorst*, *in* „ 1549, *iedere ſtad praalde met hare beroemdſte* „ *Burgers en merkwaardigheden*, *zoo als* Rotterdam „ *met zijnen* ERASMUS, enz.?" en of er mitsdien genoegzamen grond voorhanden was, om daaruit eene bedenking te ontlenen en met hem te vragen: „ *en waarom dan* Haarlem *zelfs met geen enkel* „ *woord met zijnen* KOSTER?"

Ter beantwoording dezer beide vragen zal ik voor U het werk van DE ESTRELLA doorloopen, en dan zal

(*) De titel van dit zeldzaam voorkomend werk luidt in deszelfs geheel als volgt: *El Felisſimo d'el mvy alto y mvy Poderoſo Principe Don Phelippe*, *Hijo d'el Emperador Don Carlos Quinto Maximo*, *deſde Eſpaña à ſus tierras de la baxa Alemaña: con la deſcripcion de todos los Eſtados de Brabante y Flandres. Eſcrito en quatro libros*, *por Juan Chriſtoual Calviete de Eſtrella. En Anuers*, *en caſa de Martin Nucio. Año de* M. D. L I I. in folio.

zal het genoegzaam blijken, wat er zij van deze bedenking, waarmede men zoo hoog ſcheen te loopen, dat men dezelve bij mij en anderen als eene der gewigtigſte, welke van het omhelzen van het gevoelen van *Haarlem* moesten terug houden, deedt voorkomen.

De Schrijver dan vergezelt den Prins (FILIPS) op zijnen huldigings-togt, beginnende met *Genua* en eindigende met *Maastricht*. Hij kwam alzoo, na vooraf *Braband* en *Vlaanderen* te hebben bezocht, in de Provincie *Holland*, alwaar de voornaamſte ſteden, zoo als *Dordrecht*, *Rotterdam*, *Delft*, *den Haag*, *Leyden*, *Haarlem* en *Amſterdam*, werden bezocht; waarna het Vorſtelijk gezelſchap zich naar *Utrecht*, *Amersfoort*, *Kampen*, *Zwol*, *Deventer*, enz., begaf.

In alle deze ſteden is de Prins door de Regering, waarbij zich veelal de Geestelijkheid in processie voegde, verwelkomd. De eerbewijzingen, hem aangedaan, beſtonden voornamelijk in het opригten van eerepoorten, ſchilden en decoratiën, pronkende met zinnebeelden en bijſchriften, zinſpelende op de groote mannen uit de gewijde en ongewijde geſchiedenis, ook wel uit de fabelkunde, toegepast of overgebragt op KAREL V of zijnen zoon FILIPS. Men las daarin, onder anderen, de daden van JOSEPH, JOSUA, DAVID, SALOMO, TOBIAS, JUDAS MACHABEUS, enz.; voorts die van ALEXANDER, JULIUS CÆSAR, TITUS, KAREL DE GROOTE, enz.; en wijders die van JUPITER, HERKULES, NEPTUNUS, HEKTOR, enz. De inhoud der bijſchriften laat zich hieruit gemakkelijk gisſen.

Gods-

Godsdienst en dweeperij, waarheid en vleijerij waren daarin veelal jammerlijk onder elkander vermengd. Tot een proefje diene de twee navolgende (nog al van de beste) versjes, waarmede men den Prins te *Leuven* begroette, pag. 83:

„ *Hector Ayacem ende die Grieken ſcoffiert*,
„ *Ende Troyaenſche volck beſchermt met vromer daet.*
„ *Wy hopen dat ons edel Prince wel ghemaniert*,
„ *Ons beſchermen ſal voer ons vyanden quaet:*
„ *Gode betrouwende ende ſynen wyſen raet.*

En pag. 86:

„ *Willecom edel Prince in Spaengien gheboren*,
„ *Ter liefden van Carlus uwen vader verheuen*,
„ *Keyſerlicke Majeſteyt int lant vercoren*,
„ *Die eere en eedt houdt ſoo hy heeft gheſworen.*
„ *T Kerſten gheloof te beſchermen dats ſijn leuen.*
„ *God wil Philippus in ſulcken voeghe ſparen*
„ *Dat hyt dlant in pays houde, en wil bewaren.*"

Er worden voorts geene eigenlijke aanſpraken der Regeringen gevonden, althans geene, waarin eenige melding wordt gemaakt van de verdienſten van dezen of genen hunner ſtadgenooten of andere belangrijke gebeurtenisſen of merkwaardigheden, zoo als men uit de gemaakte bedenking zoude mogen en moeten opmaken. Wanneer er van groote mannen uit de *Nederlanden* geſproken wordt, geſchiedt zulks door den Schrijver, en wel in zijne beſchrijvingen der Landen of Steden door FILIPS bezocht. Alsdan maakt hij, nu en dan, wel eenige melding van eenige ver-

vermaarde mannen, doch in geenen deele van allen, maar meestal flechts van de Vorften, die in vroeger tijd over dat Land geregeerd hadden. Nergens zie ik de Regeringen als fprekende perfonen ingevoerd; nergens een gelijkluidend en met anderen afgefproken plan of oogmerk; alles gefchiedde naar willekeur en goedvinden van de Regering of Burgerij van elke ftad in het bijzonder, en liep over zoodanige onderwerpen als men goed vond, of zich op dat tijdftip voor den geest bragt.

Zoo gewaagden — om dit met eenige weinige voorbeelden te ftaven — die van *'s Gravenhage* alleen van den inval van MAARTEN VAN ROSSEM, en *Amfterdam* alleen van het oproer der Wederdoopers; — doch *Dordrecht* niets van den ontzettenden doorbraak van den grooten *Zuid-Holland-fche-Waard* in 1421, en van het beleg in 1418; *Rotterdam* niets van de onderneming van FRANS VAN BREDERODE in 1488; *Leyden* niets van hare belegering ten tijde van vrouw JACOBA; *Haarlem* niets van den aanval op die ftad in 1426, noch van het oproer in 1492 door het Kaas- en Broods-volk aldaar aangerigt enz. En, zoude men het daarom daar voor moeten houden, dat al het geen de Gefchiedfchrijvers van deze gebeurtenisfen hebben vermeld, in niets dan logentaal beftaat?

Maar wat is er dan toch van die roemrijke vermelding van ERASMUS te *Rotterdam*, waarmede men zoo zeer fchermt en zoo veel opheeft?.... De zaak is eenvoudig deze.

FILIPS kwam te fcheep van *Dordrecht* te *Roter-*

 dam.

dam. Aan de ſtadspoort door Burgemeesteren en Raden verwelkomd, werd hij geleid naar het levensgroot houten ſtandbeeld van ERASMUS, gekleed in priesterlijk gewaad, houdende in de regterhand eene pen, en in de linkerhand een ſchild of tafereel, waarop eene inſcriptie ter eere van FILIPS (*). De Prins werd vervolgens geleid door eenen kleinen boog, verſierd met de wapens van *Holland* en *Rotterdam*, waar boven een Keizerlijken Adelaar, houdende het Koninklijk wapenſchild; en als toen onthaald op eene vertooning der Rederijkers, voorſtellende de verovering van het Gulden vlies door *Jaſon.* Van dit tooneel tot aan het paleis was de ſtraat aan wederzijde behangen met gekleurde en witte lakens en andere verſierſelen, waaronder ſchilden met het wapen van Holland en de letters P. P. (*Philippo Pio*). En hiermede liep de inhaling af.

Het bij die gelegenheid vervaardigen van een ſtandbeeld ter eere van den grooten Rotterdammer behoeft ons in geenen deele te verwonderen. De naam van ERASMUS was toen boven andere vermaard; zijn lof zweefde destijds op aller tongen, en zijne gedachtenis was, vooral bij zijne ſtadgenooten, nog in versch geheugen. De oprigting van dit ſtandbeeld gaf eene geſchikte gelegenheid, om, als het ware, op eene ongezochte en tevens waardige wijze den jeugdigen Vorst met eenen welkomstgroet te

(*) Te vinden in het werk van DE ESTRELLA en in het *Mengelwerk* van Mr. J. SCHELTEMA, D. I. bl. 103, 104.

te ontvangen. Daar uit iets meer of anders ten nadeele van andere verdienftelijke mannen te trekken of af te leiden, zoude, mijnes inziens, tot de grootfte dwalingen aanleiding geven. Het volgende zal dit, zoo er nog eenige twijfel overfchiet, overtuigend doen zien.

Behalve de door U in uwen vorigen opgemerkte verzwijging van den naam van ADRIAAN FLORISZOON of Paus ADRIAAN VI. bij gelegenheid van het verblijf van FILIPS te *Utrecht*, heb ik in de wijdloopige befchrijvingen door DE ESTRELLA medegedeeld zoo van het Graaffchap *Vlaanderen* in het algemeen, als van de fteden *Gent* en *Brugge*, mitsgaders *Maefeyck* in het bijzonder, te vergeefs gezocht naar de namen van de vermaarde fchilders HUBERT en JOHAN VAN EYCK, die aldaar in het begin der vijftiende eeuw bloeiden. Geen tittel of jota van hen; maar integendeel wel het bekende fabeltje van de *Gravinne van Hennenberg* te *Loosduinen.* Onze Schrijver deelt, ter bevestiging, zelfs het *Epitaphium* of graffchrift mede, en fchijnt in vollen ernst aan dit fprookje geloof te flaan.

Is — en deze vraag komt mij voor zoo juist als als ongezocht te zijn — is dit *zwijgen* aan den eenen en *fpreken* aan den anderen kant nu een bewijs, dat LAURENS JANSZOON KOSTER van *Haarlem* niet beftaan of aldaar gedrukt heeft, dat ADRIAAN FLORISZOON niet heeft geleefd of als Paus geregeerd, of dat de Gebroeders VAN EYCK niet als Schilders gewerkt hebben? Dat alles, wat omtrent

hen gezegd en gefchreven is, in niets anders beftaat, dan in eene *histoire romanesque*, *mauvaise cause*, *fable tout ce qu'il dit de* LAURENT COSTER, *d'*ADRIEN FLORISZOON *et des Freres* VAN EYCK? maar dat integendeel voor waar en waarachtig moet gehouden worden, dat de Gravinne van *Hennenberg* op éénen tijd drie honderd vijf en zestig kinderen heeft gebaard? .... De beantwoording dezer vraag zal wel onnoodig zijn.

Ik geloof genoeg te hebben gezegd, om het werk van DE ESTRELLA ter zijde te kunnen leggen; mij overtuigd houdende, dat noch de Heer VAN HULTHEM (door wien de bewuste bedenking ter goeder trouwe zal zijn gemaakt), noch eenig voorftander van *Mentz*, immer weder het *verhaal van de huldigings-reize van* FILIPS als een argument tegen *Haarlem* zal aanvoeren.

Ik kan echter van dit punt niet afftappen, zonder U al wederom opmerkzaam te maken op de belangrijke onnaauwkeurigheid in de opgave der gemaakte bedenking, en wel in de woorden: IEDERE STAD *praalde met hare beroemdfte burgers* enz. Al ware het mij niet mogelijk geweest de gemaakte aanmerking op te heffen of uit den weg te ruimen, dan betrof dezelve in allen gevalle flechts ÉÉNE *ftad* en flechts ÉÉN *perfoon*. —

Met een enkel woord ftip ik, ten befluite van dezen brief, nog aan, dat uw argument, om de tegenwerping, uit het tijdsverloop tusfchen den diefftal in 1439 en het fchrijven van de *Batavia* door JUNIUS in 1568 tegen de overlevering getrokken,

ken, op te heffen, ook mij als zeer juist voorkomt. De geleerde OTTLEY heeft een gelijk argument als het uwe bijgebragt; en als men er over nadenkt, dan zoude men vele dergelijke oplosfingen vinden.

Er fchiet mij, zoo ver ik heb kunnen nagaan, nu niets meer over. Alle de overige punten en bedenkingen komen mij voor ten volle te zijn wederlegd. En daar alzoo aan het oogmerk dezer briefwisfeling is voldaan, geloof ik dat derzelver publiekmaking, waartoe uwe vergunning mij vrijheid verleent, van nut kan zijn en waartoe ik dan ook heb befloten; ik verheug mij vooral, dat de behandeling en het onderzoek der bewuste bedenkingen ons in de gelegenheid heeft gefteld, om op nieuw eene proeve te leveren ten bewijze, dat eene goede zaak altijd wint door tegenfpraak, en dat de zon der waarheid met helderder licht doorbreekt, naarmate er nevelen en wolken ter harer verduistering waren te zaam getrokken.

Ontvang op nieuw de verzekering mijner hoogachting en vriendfchap enz.

